

Лариса Осадча

ВПЛИВ ВІРТУАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА МОВНУ КАРТИНУ СВІТУ (НА ПРИКЛАДІ WEBENGLISH)

У статті розглянуто мову як феномен культури. Концептуальний засновок дослідження спирається на твердження про онтологічний статус мови: поява назв, нових номінативів у мові надає названому об'єкту статусу буття. Людський колектив придумує назви для тих феноменів, які для нього вкрай важливі. Оскільки інструментом мислення є слова, то мова також обумовлює те, що на ній може бути помислено. Історичні чинники посприяли перетворенню англійської на засіб глобального спілкування, цей її статус тільки посилюється в епоху мережевої віртуальної комунікації. Тому в дослідженні порушено два питання: яким чином мережевий, екранний формат спілкування впливає на розвиток мови та якими є наслідки для концептосфери англійської мови від такого лінгвотериторіального домінування? По-перше, екранне спілкування сприяло домінуванню писемного мовлення для чатингу, тобто повідомлення друкувалися, але при цьому застосовувався розмовний стиль і спрощувався правопис, граматики (зокрема синтаксис) з метою економії часу. Тому деякі аббревіатури, акроніми перетворилися на сталі самодостатні вислови й активно циркулюють в усному мовленні. По-друге, глобальну англійську, так звану WebEnglish, комуніканти засвоюють поверхово, без занурення у смислові фразеологічні, ідіоматичні глибини. Це сприяє її креолізації, спрощенню. Тому гідною відповіддю на ці виклики з боку Weblish природній English є захист мовного й культурного різноманіття, стратегування та впровадження політики полілінгвізму у світі.

Ключові слова: мовна картина світу, товаризація мови, віртуальна мережева комунікація, креолізація мови, лінгвістична глобалізація, Weblish.

Постановка проблеми. Мова є не лише засобом спілкування, а й активно формує культурно специфіковану картину світу. Вона є інструментом творення уможливленого зліпка матеріального світу.

З онтологічного погляду присвоєння назви предмету чи явищу є актом наділення його буттям, започаткування його існування, визнання його екзистенційної значущості. Тому й кількість слів у тлумачних словниках різних мов вказує на специфіку колективного досвіду спільноти-носія та унікальність її культурно-історичної долі.

Мовний словник спільноти формується під впливом як фізичного середовища існування, так і контактів із сусідніми іншомовними спільнотами, завдяки чому їхні картини світу взаємно збагачуються. Тому вивчення іноземної мови є способом розширення горизонтів мислення завдяки долученню до ще однієї мовної картини світу, ще одного способу світовідчуження.

У сучасному світі глобальної мережевої комунікації контакт з іншомовним контентом є як ніколи досі легким. А тому важливо з'ясувати, як сучасні цифрові інструменти комунікації вплинули на виражальний потенціал світових мов, на їх ранжування за принципом поширеності

й популярності, на виражально-смыслову функцію мови. Так, віртуалізація мови, тобто її використання в чат-застосунках, зменшила значущість і поширення, а можливо, й приречла на загибель ті мовні системи, котрі досі функціонували лише в усному форматі. З іншого боку, які наслідки – позитивні чи негативні – має домінування англійської мови в глобальній мережевій комунікації для самої англійської мови? Як на її концептосферу впливає широке використання іншомовними користувачами?

Стан наукової розробки проблеми. Засновник лінгвістики як науки Вільгельм фон Гумбольдт (Humboldt 1972) стверджував, що мова формує певний тип світогляду, вона фіксує тип зв'язку колективу з середовищем та історичний досвід солідаризації спільноти, що є носієм мови. У XX ст. американські лінгвісти Едвард Сепір (Sapir 1921) та Бенджамін Лі Ворф (Whorf 1956) сформулювали тезу: лексичний інструментарій мови обумовлює те, що може бути помислено нею. Яким саме є механізм цієї залежності? Німецький мовознавець Лео Вайсгербер (Weisgerber 1929) увів поняття мовної картини світу. Воно відображає принцип, за яким

система світоглядних настанов певного етнічного чи національного колективу складається досвідно-історично й закріплюється в лексиці. Остання передає, наприклад, ландшафтно-кліматичні особливості середовища, де консолідувалася спільнота, досвід війн, економічних криз тощо. Американський когнітивний лінгвіст Джордж Лакоф досліджував процедуру категоризації, тобто механізм створення понять як одиниць мислення. На його думку, дефініції ґрунтуються як на трансцендентних ментальних сутностях, так і досвідних перцептивних даних. Останні набувають вигляду метафор, крилатих висловів, фразеологічних зворотів. І вже на їх основі, завдяки застосуванню строгих мисленевих прийомів, відбувається наукова категоризація. Таким чином, культурно й досвідно заангажовані метафори творять базові горизонти мислення (Lakoff 1990, 8–9). Дослідниця Н. Венжинович (2006, 9) доводить, що мова архіває життєвий досвід спільнот у фразеологічних зворотах, казках, ідіомах тощо. На думку польської лінгвістки Анни Вежбицької (Wierzbicka 2006, 14), вивчаючи іноземну мову, людина не просто запам'ятовує лексику та граматику, а присвоює концептосферу культури, заковану в мові. На думку К. Джафарової (Jafarova 2021, 44), в сучасному світі показник кількості користувачів певної мови, як природних носіїв, так і білінгвальних мовців, перетворюється на ресурс геополітичного впливу. До того ж, наголошують О. Камінська, Ю. Стежко та Л. Глебова (2019, 151), а також Р. Тахір та Ф. Хассан (Tahir and Hassan, 2021, 37), віртуальна комунікація сприяє промотуванню тієї чи тієї мови серед учасників глобального чатингу і є основою віртуальної ідентичності користувачів. Тому важливо з'ясувати, як на мовну картину світу впливають форми та засоби сучасної віртуальної комунікації.

Мета статті полягає в тому, щоб проаналізувати, як формат інтерактивної глобальної комунікації у віртуальних мережах впливає на виражальний потенціал мови; які культурно-сміслові зміни обумовлює комунікація, що здійснюється за допомогою сучасних програмно-цифрових технологій.

Виклад основного матеріалу. Англійська мова нині є беззаперечним лідером глобального спілкування, як наживо, так і віртуально. З одного боку, на це вплинуло те, що всі етапи створення глобальної комунікативної мережі «Інтернет» відбувалися у США. Як відомо, першою була локальна мережа «ARPANET», що стала каналом комунікації Міністерства оборони США у 1960-х роках. Згодом до неї приєдналися

науково-дослідні департаменти Каліфорнійського та Стенфордського університетів. У 1984 р. науковці-експериментатори для обміну цифровими кодами створили ще одну мережу – «NFSNet» – зі значно більшою пропускною спроможністю. Саме на її основі, завдяки приєднанню дрібніших мереж, у 1995 р. виникла Всесвітня мережа «Інтернет». Нові явища та розробки в галузі програмування й комп'ютерного забезпечення потребували йменування. Закономірно, що цю потребу задовольнив словотворчий ресурс англійської мови. Саме тому базова комп'ютерна термінологія є англійською.

Однак, окрім названого, можна виділити інші культурно-генеалогічні чинники, що сприяли перетворенню саме англійської на засіб міжнародного спілкування.

На думку британського історика Ніла Фергюсона (Ferguson 2003, 26), другим чинником, що сприяв перетворенню англійської на мову глобального спілкування, стало посилення політичного впливу Британської імперії у XVIII–XIX ст. та США у XX ст. як англійських лінгвотериторій. У сучасному глобалізованому світі домінування набуло нематеріальних «постмодерних характеристик», оскільки вимірюється вже не геофізичними ландшафтними обширами, а лінгвотериторіями, де домінують чіткі світоглядні концептосфери («європейський демократичний світ», «America great again», китайський «Новий шовковий шлях» тощо). Війни точаться вже не за території, а за смисли й цінності в людській свідомості, де головним інструментом, провідником і медіатором є мова.

На теренах західної цивілізації з XIX ст. й донині за англійською закріпився статус «товарної», оскільки її знання відкривало широкі перспективи для бізнесу, навчання та туризму. Утвердження домінантної ролі англійської мови нагадує ситуацію поширення грамотності в Європі кілька століть тому. Якщо у XVIII ст. письменними були 30–40 % населення регіону, то у XIX ст. така вимога стала обов'язковою для прийняття на роботу. У наш час монолінгвізм претендує на роль «неграмотності» XXI століття. Незнання іноземної мови прирікає на культурно-смісловий ізоляціонізм і критично-мисленеву вразливість.

Хоча англійська мова і є «товарною», тобто несе на собі відбиток престижності, прогресивності, елітарності, однак надмірне захоплення набором її номінацій, зокрема в економічній, політичній та технологічній сферах, деякі дослідники оцінюють як спробу культурної експансії. На

думку британського лінгвіста Джорджа Стайнера, англійська перетворюється на руйнівника природної мовної різноманітності (Steiner 1976, 33).

Однак і сама глобальна мова від такої ситуації навряд чи виграє, адже, ізолюючи інші культури, вона втрачає можливість семантичного збагачення через запозичення. Хоча нині вона стала надзвичайно строкатою діалектно, адже виокремлюють американську, африканську, індійську та британську англійську, крім того, є такий її інтернаціональний варіант, як «Basic English». Останній є засобом для іншомовних комунікантів, котрі послуговуються нею як інструментом реалізації прагматичних потреб у міжкультурній комунікації. Такі користувачі не увійшли в семантичне поле мови, не перебувають у полі її смислового напруження. А без перерахованих характеристик мова втрачає свою культурну належність, не передає досвіду жодної етнічної спільноти.

Отже, глобалізація й тотальне домінування певної мови в процесах міжкультурної комунікації не сприяє ані розвитку мов нечисленних етнічних спільнот, ані ідіоматичному збагаченню та смислового поглибленню мови-гегемона. Тому сучасні міжнародні організації, національні уряди розробляють і підтримують програми з дослідження й збереження мовного різноманіття. Ідеться, наприклад, про ініціативу комітету Оксфордського словника англійської мови з номінування «слова року», згодом підхоплену іншими країнами світу, зокрема й Україною. З метою відстеження мовних трансформацій у франкомовних регіонах світу діє Французька мовна асоціація. В Україні, крім діяльності наукової інституції – Інституту української мови НАН України, – спостерігаються цікаві громадські ініціативи з повернення до широкого слововжитку питоми української лексики чи продукування новотворів для заміщення англіцизмів, наприклад онлайн-платформа «Словотвір», де читачі пропонують найбільш влучні відповідники іншомовних термінів. Колективний доробок «Словотвору» має значну популярність у медійників і блогерів. Отже, явище мовної динаміки – чіткий індикатор трансформацій соціокультурного середовища.

Іншою трансформаційною тенденцією нинішньої глобальної комунікації є її здійснення в цифровому мережевому просторі. Спілкування в інтернеті унеможливорює «неписемне» існування мови. Це вплинуло, наприклад, на графічну стандартизацію казахської мови, яка із XVII до XX ст. послуговувалася арабіцею, у період з 1929 по 1940 р. – латиницею, 1940 року її було переведено на кирилицю, у пострадянські часи

застосовувалися всі три графічні варіанти казахської мови. Однак 2017 року президент Нурсултан Назарбаєв видав указ про перехід казахської мови на латиницю до 2025 р. І цей факт відображає не лише динаміку мовних процесів, але й культурно-цивілізаційні пріоритети Казахстану.

Латиниця превалує в графічному інтернет-спілкуванні. Але відсутність вимог і контролю за «літературністю» використовуваної мови зумовлює не віртуальний, а цілком реальний вплив на її вжиткові словоформи. Звернімося знову до англійської мови. Такі акроніми, як ASAP (*as soon as possible*), DIY (*do it yourself*), IMO (*in my opinion*), LOL (*laughing out loudly*), актуальне з 2020 р. WFH (*work from home*), утворилися для зручності й швидкості онлайн-спілкування в чатах, однак вони надійно закріпилися і в усному мовленні як окремі самодостатні слова-емотиви (Tahir and Hassan 2021, 38).

Крім того, простий, зрозумілий, графічно короткий вигляд слів став конкурентною перевагою писемного онлайн-спілкування (так званого нет-спікінгу). Наприклад, французька, одна з протокольних мов міжнародного спілкування повоєнного світу, поступилася в інтернеті глобальній англійській через свою графічну багатолітерність. Французька фонетика не збігається з правописом слів, деякі одиничні звуки можуть передаватися поєднанням двох чи трьох літер (приміром, звук «о» може записуватися «eau»: *tableau, bureau*), а також не промовляються деякі закінчення (*e, t, s, ss*) чи деякі літери (*h, x*) не відповідають жодному звукові. Французька є складною для стенографування чи мобільного чатового набору.

Питання щодо орфографічних спрощень кілька разів ініціювалися урядом Франції та виносилися на фахове й всезагальне обговорення. Наприклад, прем'єр-міністр Франції Мішель Рокар у 1989 р. сформував Вищу раду французької мови, що у 1990 р. запропонувала низку орфографічних змін, більша частина яких була розкритикована й досі не імplementована як правописна норма. У 2004 р. Бельгійсько-Швейцарська мовна асоціація запропонувала свої зміни, які було додано до офісного пакета програмного забезпечення Microsoft Office 2005. Їх схвалив Монреальський університет, прийняла бельгійська видавнича група, все ширшого застосування він набуває в інтернет-комунікаціях франкомовних держав. Однак у самій Франції згоди щодо нового правопису немає: ініціатива його вивчення у школах з 2016 р. наразилася на активну критику з боку широкої громадськості та батьківських комітетів, а словники «Dictionnaire Larousse» та «La nouvelle

WebEnglish, у вигляді смайлів, емоджі, аббревіатур тощо.

Так, на прикладі WebEnglish можна продемонструвати, яких змін зазнає англійська мова, коли її застосовують для онлайн-спілкування. Інтеракції в чатах імітують усне мовлення (за своєю спонтанністю, лексичним набором, нестрогістю граматичних форм), однак вони все ж здійснюються в письмово-текстовій формі. Це призводить до графічних спрощень у записі слів (*for you – 4U*), утворення акронімів, які згодом стають самостійними словами, що вживаються в усному мовленні (*OMG, LOL*). Отже, WebEnglish можна класифікувати як віртуальний сленговий варіант англійської мови, який, завдяки своїй широковживаності й поступовій узвичаєності, чинить цілком реальний вплив на традиційні практики суспільної комунікації. Інтернет-комунікація ставить перед мовами завдання щодо спрощення правил написання слів, щоб наблизити швидкість написання слів до швидкості їх промовляння.

Отже, мова є комплексним культурним феноменом, що не лише виражає, а й активно конструює смисли, цінності, світоглядні концепти. Вона динамічно трансформується під впливом зміни інтерактивних форм її існування.

Висновки. За умов, коли глобальна комунікація є не абстрактним терміном, а реальною практикою завдяки віртуальним мережам і цифровим засобам, поширеність мови серед тих, хто не є її природним

носієм, перетворюється на питання геополітичної ваги та національної безпеки. Мова є не лише засобом інтерактивного обміну: на ідіоматичному рівні вона архіває шари культурної пам'яті спільноти, обумовлює рівень її внутрішньої консолідації та резистентності щодо асиміляційних впливів концептосфер інших спільнот.

Форма спілкування між людьми (усне спілкування, писемно-епістолярне, анонімно-чатове тощо) обумовлює рівень доступності, запитуваності ідіоматично-концептуальних глибин використовуваної мови. Віртуальне спілкування, що відбувається переважно в чатово-письмовій формі, дещо вихолощує мовну концептосферу завдяки граматичним спрощенням: використанню скорочень, акронімів, емоджі, що згодом стають нормою навіть усного мовлення. З одного боку, глобальна комунікація може мати загрозливі наслідки для мультилінгвізму, ставлячи під загрозу існування маловживаних національних мов. З іншого боку, глобальне спілкування сприяє утвердженню загальнолюдських цінностей завдяки налагодженню безпосередньої взаємодії між людьми. Тому конструктивним виходом із суперечливої ситуації глобальної мовної конкуренції є популяризація й освітньо-інституційне сприяння полілінгвізму, що передбачає вивчення іноземних мов на глибокому рівні – через засвоєння їхніх лексичних і граматичних (морфологічних, синтаксичних і словотвірних) особливостей.

Список використаної літератури

- Венжинович, Наталія. 2006. «Концептуальна й мовна картини світу як похідні етнічних менталітетів». *Лінгвістичні студії* 14: 8–13.
- Камінська, Ольга, Юрій Стежко, Людмила Глебова. 2019. «Психолінгвістика віртуальної комунікації в контексті залежності від соціальних мереж». *Psycholinguistics* 25 (1): 147–64. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2019-25-1-147-164>.
- Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions*. 2005. General Conference of UNESCO at its 33rd session. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000149502>.
- Dictionnaire de Français*. 135 000 définitions. 2016. <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais-monolingue>.
- Ferguson, Niall. 2003. *Empire: How Britain Made the Modern World*. London: Penguin Book.
- Humboldt, Wilhelm von. 1972. *Linguistic Variability and Intellectual Development*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Jafarova, Kamala Avadir. 2021. “The role of extralinguistic factors in interlingual relations and theoretical issues of interference.” *Linguistics and Culture Review* 5 (1): 43–52. <https://doi.org/10.37028/lingcure.v5n1.415>.
- La nouvelle orthographe*. 2016. Association de la nouvelle orthographe française. <http://www.orthographe-recommandee.info/>
- Lakoff, George. 1990. *Women, Fire, and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind*. Chicago and London: Chicago University Press. <https://lecturayescrituraunm.files.wordpress.com/2017/03/unidad-5-lakoff-women-fire-and-danger.pdf>.
- Sapir, Edward. 1921. *Language. An Introduction to the Study of Speech*. New York: Harcourt, Brace.
- Scott, Clive. 2021. “After Babel and the Impediments of Hermeneutics: Releasing Translation into its own Territory.” *Yearbook of Translational Hermeneutics* 1: 43–68. <https://doi.org/10.52116/yth.vi1.18>.
- Steiner, George. 1976. *After Babel. Aspects of Language and Translation*. London: Oxford University Press.
- Tahir, Rameen, and Fiza Hassan. 2021. “Impact of Netspeak on the Writing Skills of Generation X and Generation Y.” *Journal of Communication and Cultural Trends* 1: 31–53. <https://doi.org/10.32350/jcct.31.03>.
- Weisgerber, Leo. 1929. *Muttersprache und Geistesbildung*. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht.
- Whorf, Benjamin Lee. 1956. *Language, Thoughts and Reality. Selected writings of Benjamin Lee Whorf*. Cambridge: The MIT Press.
- Wierzbicka, Anna. 2006. *English: meaning and culture*. London: Oxford University Press.

References

- Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions*. 2005. General Conference of UNESCO at its 33rd session. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000149502>.
- Dictionnaire de Français. 135 000 définitions*. 2016. <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais-monolingue>.
- Ferguson, Niall. 2003. *Empire: How Britain Made the Modern World*. London: Penguin Book.
- Humboldt, Wilhelm von. 1972. *Linguistic Variability and Intellectual Development*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Jafarova, Kamala Avadir. 2021. "The role of extralinguistic factors in interlingual relations and theoretical issues of interference." *Linguistics and Culture Review* 5 (1): 43–52. <https://doi.org/10.37028/lingcure.v5n1.415>.
- Kaminska, Olga, Yuri Stezhko, and Liudmyla Glibova. 2019. "Psycholinguistics of Virtual Communication in the Context of the Dependence on Social Networks." *Psycholinguistics* 25 (1): 147–64. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2019-25-1-147-164> [in Ukrainian].
- La nouvelle orthographe*. 2016. Association de la nouvelle orthographe française. <http://www.orthographe-recommandee.info/>
- Lakoff, George. 1990. *Women, Fire, and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind*. Chicago and London: Chicago University Press. <https://lecturayescrituraunrn.files.wordpress.com/2017/03/unidad-5-lakoff-women-fire-and-danger.pdf>.
- Sapir, Edward. 1921. *Language. An Introduction to the Study of Speech*. New York: Harcourt, Brace.
- Scott, Clive. 2021. "After Babel and the Impediments of Hermeneutics: Releasing Translation into its own Territory." *Yearbook of Translational Hermeneutics* 1: 43–68. <https://doi.org/10.52116/yth.vi1.18>.
- Steiner, George. 1976. *After Babel. Aspects of Language and Translation*. London: Oxford University Press.
- Tahir, Rameen, and Fiza Hassan. 2021. "Impact of Netspeak on the Writing Skills of Generation X and Generation Y." *Journal of Communication and Cultural Trends* 1: 31–53. <https://doi.org/10.32350/jcct.31.03>.
- Venzhynovych, Nataliia. 2006. "Kontseptualna i movna kartyny svitu yak pokhidni etnichnykh mentalitetiv" ["Conceptual and linguistic pictures of the world as derivatives of ethnic mentalities"]. *Linguistic Studies* 14: 8–13 [in Ukrainian].
- Weisgerber, Leo. 1929. *Muttersprache und Geistesbildung*. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht.
- Whorf, Benjamin Lee. 1956. *Language, Thoughts and Reality. Selected writings of Benjamin Lee Whorf*. Cambridge: The MIT Press.
- Wierzbicka, Anna. 2006. *English: meaning and culture*. London: Oxford University Press.

Larysa Osadcha

THE INFLUENCE OF VIRTUAL COMMUNICATION ON THE LINGUAL PICTURE OF THE WORLD (ON THE EXAMPLE OF WEBENGLISH)

The article analyzes language as a phenomenon of culture and emphasizes the ontological nature of language should be considered where the appearance of nouns in the language signifies the recognition of the existence of a thing or phenomenon. People pay attention and name the events that are most important in their lives. Therefore, dictionaries differ not only in the number of words but also in untranslatable concepts. Thus language determines what concepts can be thought in it. Due to historical conditions, the English language has become a means of international communication. The status has only strengthened in the era of virtual communication in networks. That is why the study seeks to answer two questions: how on-screen communication affects language changes and what are the consequences for the English language due to its lingual dominance. On-screen communication favors the dominance of written speech for chatting, but even messages expected to function as oral speech are being printed, leading to the simplification of grammar, spelling, and syntax. This has led to the creation of some abbreviations that have become multi-meaning expressions widely used in everyday oral and official communication. Secondly, global English, or so-called WebEnglish (Weblish), is learned by communicators superficially, without diving into meaningful phraseological, idiomatic depths. This contributes to its creolization and simplification. Therefore, a worthy response to the challenges that Weblish poses to the English language is the protection of linguistic and cultural diversity and the implementation of a policy of multilingualism in the world.

Keywords: lingual picture of the world, virtual network communication, lingual globalization, global English, Weblish.

Матеріал надійшов 13.02.2023

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)